

Nr 1 2010
Årgång 27

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

I detta nummer:

- * De håller Koll på Läget
- * Nedslag på Övre Läget
- * Votivskeppen i våra kyrkor
- * Nisses förträffliga lexikon

Kustbevakningen går på djupet.

Verksamhetsberättelse 2009

Nisse Pålsson guidar en av sina populära rundvandringar. Foto Sigvard Windfors.

Efter några år med sjunkande besöksiffror så har trenden nu vänt. Totala antalet besökare under 2009 var drygt 4 600, vilket är en ökning med 39% jämfört med 2008. Den speciella satsningen på aktiviteter för barn blev lyckad. Det kom 35% fler barn via skolklassbesök och 70% fler barn vid allmänt öppethållande än året före. Inspirerade av dessa positiva siffror arbetar styrelsen vidare för att pröva nya metoder att öka antalet besökare. En av utmaningarna är att hitta intressanta aktiviteter som lockar hanterbart många besökare med hänsyn till de begränsade utrymmen som finns för föredrag och filmvisning.

Föreningsmöten

Föreningens årsmöte hölls precis som föregående år i Raus församlingsgård. 97 medlemmar deltog. Efter förhandlingarna, som avslutades med livlig diskussion kring två framlagda motioner, var det dags för förtäring och kvällens föredrag. Carl-Henrik Hägg lotsade åhörarna mycket informativt och pedagogiskt genom ”200 år i Helsingborgs Hamn”.

Höstmötet innehöll sedvanlig medlemsinformation och förtäring och avslutades med en mycket trevlig framställning med Bengt Magnusson, en välkänd Rååprofil, som kåserade och visade bilder om sina ”60 år med havet”.

Bidrag

Föreningen har under året fått bidrag från staden för att bl. a. guida skolklasser, från

Fartygsbefälhavaresällskapet till en simulatoranläggning och till Birgittas minne till barn- och ungdomsprojekt.

Nya medlemmar har anslutits till Tusenklubben, men här finns plats för fler.

Museiföreningen tackar varmt för alla bidrag.

Marknadsföring

Under 2009 har många olika marknadsföringsinsatser använts. De flesta med mycket låga kostnader. Annonser har använts mycket sparsamt men effektiva Lärsarbrev i HD desto mer.

Ett samarbete har inletts med den stora turistorganisationen i Skåne, Tourism in Skåne. Som ett led i detta samarbete deltar Råå museum i den stora turistmässan i Göteborg i mars 2010 för att där i första hand nå svenska grupprearrangörer.

Många danskar väljer att turista i Sverige troligen beroende på den svaga svenska kronan. Därför har en inbjudan att göra ett besök på Råå museum gått ut via e-post till alla danska bussbolag.

Museigänget

Under året har tre hedersmedlemmar avlidit. Tre medlemmar med helt olika inriktning på sina insatser men med lika stort värde för föreningen. Ruth Olsson tog stort ansvar för de praktiska göromålen speciellt med anknytning till köket. Elsa Olsson hade forskningsperspektivet när hon utforskade och dokumenterade Rååslakter. Åke Winqvist, som var särskilt intresserad av segelsjöfart, bekostade en rigg i båthallen och nytt golv på Läget vilket skapade möjligheten att visa föremål på ett nytt sätt. Vi minns våra avlidna hedersmedlemmar med stor tacksamhet.

För att få inspiration och nya uppslag för vidareutveckling av museet för en grupp till Johannamuseet i Skurup, ett stort museum med en osannolik mängd föremål.

Gamla fina bilar, en autentisk biosalong med intressanta filmer och stora fungerande marknadspositiv var några av de ting som imponerade.

Vaktstyrkan, som försöker hitta nya intresserade till att ta emot besökare under öppethållandet på museet, arbetar oförtrutet med att informera och entusiasmera såväl befintliga som presumtiva vakter/vårdar.

Årets arbeten

Under sportlovet togs Agentjakten, den nya aktiviteten för barn, i drift. Detta blev ett lyckokast.

Audioguiden är till för den som vill veta mer om vissa föremål och händelser. Fakta har tagits fram ur arkiv och böcker. Professionella krafter har anlåtats för inläsning och studioinspelning. Att lyssna på alla åtta stationerna tar en dryg halvtimme. Kurt Björklunds spännande liv finns som en 20 minuter lång nionde station med hans liv från statarpojke till trefaldig världsomsegare.

I museets arkiv finns mängder med foton. En del motiv är väl dokumenterade, andra saknar helt dokumentation. För att göra fotona lättåtkomliga har Claes Persson börjat digitalisera alla foton. Nästa arbetsuppgift blir att försöka identifiera motiven på de foton, som saknar dokumentation.

Efter säsongens slut lyftes en av de båtar, som vanligtvis står ute, in i båthallen för att rustas inför nästa utomhussäsong.

Årets utställningar

Tre nya utställningar har visats. Som ett komplement till förra årets utställning om den stora smugglingen sattes fokus på en omedelbar följd av smugglingen nämligen väckelserörelsen. Denna anses ha starkt bidragit till att Råå åter blev ett blomstrande samhälle. Väckelserörelsen på Råå var dokumenterad med många foton och en söndagsskolemiljö.

Enligt museets tideräkning och baserat på trovärdiga källor fyllde Råå hamn 150 år under 2009. För att uppmärksamma detta visades huvudsakligen foton över hamnens olika delar och från olika tider.

Rederimössmärken prydligt uppsatta på två tavlor lånades välvilligt ut av Kurt Rydberg i Oxie. Här fick många sjöfartsintresserade en högtidsstund.

Årets aktiviteter

Sportlovskul hette smygstarten i februari. Agentjakt i museets vinklar och vrår, knop o knep och GPS-navigering stod på programmet. Eftersom det blev en sådan succé på sportlovet med många barn, föräldrar och far- och morföräldrar så upprepades konceptet på höstlovet då med namnet höstlovskul.

Museet öppnade enligt traditionen första maj i strålände solsken. Sigvard Windfors med djup förankring i såväl frikyrkan som Råås rederinäring och lotsverksamhet höll öppningsanförandet. Med tändkulemotorns dunk markerades att museet hade öppnat för säsongen. Under eftermiddagen konserterade en brassensemble utanför museet och skänkte glans åt evenemanget

I anslutning till utställningen om väckelserörelsen på Råå anordnades ett antal sammankomster. Carl Forssman startade i maj med att berätta om väckelserörelsens sånger och Åsa Arvidsson avslutade i september med att berätta om Lina Sandell och sjunga några av hennes sånger.

Två hamnhelger har anordnats med guidade rundvandringar med Nisse Pålsson i gatorna kring hamnen, sjöräddningssällskapet förstärkt med båt och hund, Göran Anderberg och hans ångbåt och mycket mer.

De gamla filmerna har visats regelbundet och motorerna har varit igång vid ett fler-

tal tillfällen. Fortfarande lockar ljudet från tändkulemotorerna.

Museets mest välkända föremål är Golden Lady. I somras berättade Glenn Björklund minnen om sin far och Kurts egna bilder visades.

Tura – en nostalgisk återblick på turandets storhetstid. Kjell Hansson och Börje Paulsson båda med stor yrkeserfarenhet från färjetrafiken berättade och visade bilder.

På bussturan visades en mycket fascinerande film tagen strax efter andra världskriget. En charterbussresa gick genom ett sönderbombat Tyskland till Paris och till Rom.

Inte nu igen! Den danska invasionen 2 nov 1709 uppmärksammades på museet. Stina Norling berättade och Sven Wittgren läste ur olika historiska skildringar. Eftermiddagen avslutades med en nyfunnen visa av Bertil "Frisse" Nilsson med titeln Anno 1709 ur samlingen Några blad ur Råå olyckliga historia.

Traditionellt avslutades säsongen med filmvisning på Annandag jul. Denna gång erbjöds två filmvisningar för att möta det stora intresse som visades förra året. Det blev två fullsatta föreställningar. Glädjande är att så många av våra medlemmar kom för att se film och umgås med vänner från när och fjärran. Annandag jul har blivit Råå museums hemvändardag.

Ekonomi

Efter ett år med fokus på att öka antalet besökare kan noteras att intäkterna från entréavgifter har ökat, och driftskostnaderna står i paritet med intäkterna. Att årets resultat ändå blir negativt beror främst på höga avskrivningar på de stora projekt som genomförts med donationsmedel för några år sedan. Vi i styrelsen hade ambitionen att under 2009 vända besöksfrekvensen och lyckades. Nu arbetar vi vidare.

Styrelse

Museiföreningens styrelse, som under året haft nio protokollförda sammanträden, har bestått av

Marianne Wittgren, ordförande
Hans-Ingvar Green, v ordförande
Bengt Magnemark, kassör
Gunilla Kittel, sekreterare
Birgitta Rosenbäck
Ulla Gustavsson
Ulf Nordin
Stina Norling
Martin Werner
Ing-Britt Eriksson
Ingrid Högberg

Tack alla ni som har bidragit till att vårt museum anses vara ett av landets förnämsta. Detta goda rykte förpliktar och kräver sin tribut av oss alla, som är medlemmar i Råå museiförening. Vi behöver ännu fler besökare och många fler aktiva. En tuff utmaning men med er hjälp kan vi göra det omöjliga möjligt!

Marianne Wittgren
ordförande

Eric Björck in memoriam

Eric Björck är död. Vår ålderman, vår pedagogiske läromästare, vår outtröttlige berättare finns inte längre bland oss. Han lämnar ett stort tomrum efter sig. Hans kombination av sjömansblod och folkbildningsintresse var av stort värde för vårt museum.

De kunskaper, som Eric hade om Råå museum och de föremål som visas där, var ansevärda. Hans stora arbetsinsats för museet är vi i museiföreningen mycket tack samma för. Fastän det är ganska länge sedan Eric tog en mer aktiv del av arbetet på museet, svävar fortfarande hans ande över oss. Titta i Erics pärmar! Denna upmaning får man ofta när man söker information. Merparten av museets föremål är registrerat i "Erics pärmar".

Erics stora intresse för att dela med sig av sin djupa kunskap gjorde att han gärna tog emot besökare för en gedigen rundvandring på museet. Han berättade fängslande om föremålen på museet och händelser i anslutning till dessa. Den, som dessutom fått höra Eric berätta om hur han under kriget hjälpte nobelpristagaren Niels Bohr

att fly från Danmark till Sverige, har fått ett minne för livet.

Vi sörjer vår hedersordförande, vän och påg från Råå.

Råå museiförening
Marianne Wittgren

De håller Koll på Läget

Narkotikahund i arbete.

Lots, tull, kustbevakning och sjöräddning står i fokus för Råå Museums stora säsongsutställning som invigs 1 maj. Ofta ser vi deras båtar ute i Sundet; lotsbåten på väg med lots till väntande fartyg, sjöräddningens röda som fräser fram till sitt uppdrag, Kustbevakningens blå... alla hjälper de till att hålla koll på Läget.

I sommar visar de upp sig på museet med olika aktiviteter. Flera temahelger är redan bokade.

Tullen var först på plats på Råå, den fanns redan under dansktiden. (I Sverige grundades Tullverket 1636.) Många är de historier och skrönor från förr förra seklet, vilka berättas om listiga tullare, som mötte sina övermän i Råås ändå slugare och oförvägna smugglare. Historier om kustvakter som var på fel plats vid fel tid, om barn till tullare, vilka inte fick gå i samma skola som fiskarnas barn, om tullare som råkade i väpnade konflikter med smugglare, sådana berättelser har vi läst och hört åtskilligt av. Att lura tullare ansågs legitimt. Det var ju statens ”fel” att det på 1700-talet infördes skyddstull på tyg. Det tilltaget gav t ex upphov till ”Sidenvägen”; smuggel-

rutten från Frankrike via Danmark, Råå/Raus upp genom Småland över Östersjö till Finland och med Tsarrysland som slutstation. Och när husbehovsbränningen förbjöds så man fick förstås ”hämta” hos grannen. Klåfingriga byråkrater som la sig i, det var inte lätt att acceptera.

Tullarna hade dock ofta mera koll på läget än vad våra förfäder trodde. Det framgår av gamla dokument som finns bevarade från tiden då Råå var det stora fiske- och sjöfartssamhället. Här kan man läsa rapporter om genomsökta båtar med noggrant angivna fyndplatser; lönnfack i väggarna, håligheter i möbler, dubbla bottnar i sjömanskistor och så vidare. Det

finns också noteringar om tullare som vände bort blicken för vänskaps eller för smugelbuteljens skull!

Tullverket idag

Allt som oftast läser vi om tullens beslag i våra skånska hamnar och givetvis vid brofästet och vid Helsingborgs färjelägen; narkotika, sprit, hundvalpar, dopingpreparat, cigaretter, elektronik, listan med insmugglade varuslag kan göras lång. Det smugglas även ut ur landet; miljöavfall, antikviteter med utförselförbud, stulna bilar och annat icke deklarerat gods.

Stora tillslag ger stora rubriker i lokalpressen, bilder visar glad hund, stolt husse och ”årets kap” och så får vi veta hur många tjänster som dragits in vid våra tullstationer. Slutsats; Tullen har duktiga hundar som hittar narkotika och stränga tullare som tittar uppfordrande på oss då vi kör i land efter semesterresan!

Ack så fel vi har. Tullen är så mycket mera. Den är en statlig myndighet med brett verksamhetsfält. Utan tull ingen ordning och reda för import- och exporthan-

del till exempel. Tullverket har att *ansvara för skyddet av rikets gränser mot olagligt införande av produkter!* Så står det som första budskap på verket hemsida. Den verkar för legal handel och motverkar illegal och det är en imponerande organisation vi talar om. Tullverket fastställer och tar ut tullar, skatter och avgifter i samband med in- och utförsel av varor. 2008 tog verket in ca 61 miljarder till statskassan. Finanstull till staten och för att skydda det inhemska näringslivet har vi skyddstullar, i och med EU gäller olika förutsättningar för handel inom och utom Europa.

Samverkan med näringslivet är av stor vikt och ett av Tullverkets ”andra ben” är den stora uppgiften att minska kriminella nätverk, brottsbekämpning mot organisationer och storskalig brottslighet. Här samarbetar Tullen med polis, Kustbevakning och Skatteverket.

Betydligt mer får du veta på sommarens utställning. Vi hoppas på välbesökta dagar när Tullen visar upp sig, och förhoppningsvis sina skickliga sökhundar, den 10 och 11 juli.

Kustbevakningens KBV002 på provtur i Svarta Havet.

Kustbevakningen ser allt

Två strandridare i Kalmar var upptakten till Kustbevakningen. 1638 fick de sitt uppdrag; att bevaka kustremsan mot Östersjön för att förhindra smuggling och vrakplundring. Under 300 år skedde kustbevakningen till stor del genom patrullering till lands och så småningom längs kusten, då gärna i samarbete med Tullen.

Renare hav, ökad säkerhet till sjöss, ett hållbart framtida fiske, tre viktiga områden som Kustbevakningen (KBV) har som sina arbetsuppgifter. Inom varje område ryms massor av uppgifter, en del i vår omedelbara närhet, som övervakning och kontroll av fisket till sjöss, annat långt borta, som piratbekämpningen utanför Somalias kust, där KBV:s flyg arbetar på EU uppdrag.

Kustbevakningen är en civil myndighet som tillhör Försvarsdepartementets verk-

samhet. Under de senaste årtiondena har deras uppdrag utökats väsentligt. Från att framför allt patrullera längs kusten och i samarbete med tull och polis ha uppsikt över sjötrafik med "dold agenda" är nu listan på verksamheter för KBV omfattande. 1971 tillkom exempelvis övervakning och hantering av oljeutsläpp, 1978 fick man ansvar för havsfiskeövervakning och 1982 fick man polisiära befogenheter till sjöss.

Organisatoriskt tillhör "vi" region Syd med huvudman i Karlskrona, men Helsingborg har så kallad Kustbevakningsstation med 20 kustbevakare varav 5 är dykare. Öresund, södra Kattegat och södra Östersjön är bevakningsområde. Helsingborgsgruppen har tullverksamhet, sjötrafik, miljötillsyn, fiskeövervakning och kontroll av farligt gods som huvuduppdrag. Dykeriverksamheten är stor på stationen. Man disponerar ett miljö-

Kustbevakningen på väg att inspektera en fiskebåt.

skyddsfartyg, ett övervakningsfartyg och flera mindre arbetsbåtar.

Kustbevakningens hemsida ger massor av spännande information, koppla upp dig och du har läsning och ”tittning” i flera timmar. Här finns bl a en veckodagbok där du kan få veta om någon trälare från grannlandet fastnat i KBV:s fångstnät, och det sker inte så sällan. Eller vilka uppdrag som man har haft senaste veckan . Här finns fina bilder och filmer!

Vill du hellre bli informerad ”i verkliga livet”, *IRL – in real life*, som de unga säger? I sommar kommer du att få chansen på Museet. Som medlem kan du ju komma varje helg utan extra kostnad. Och glöm inte ta med barn eller barnbarn. Håll dig informerad om sommarens aktiviteter. Notera redan nu i din kalender helgerna 28 – 29 augusti och 11 – 12 september.

Lotsverket visar vägen

Sjöfartsadministration har funnits i vårt land i olika former i flera hundra år. Konungen och marinen har varit verksamhetens huvudmän. 1956 etablerades Kungliga Sjöfartsstyrelsen och i den ingick bland andra Kungliga Lotsverket med 1 500 anställda. Med omorganisationen blev det stora förändringar, förändringar som många protesterade emot. Lotsar fick inte längre äga sina båtar, inga bemannade fyrplatser skulle finnas och inte heller några fyrskepp!

Från och med 1987 är Sjöfartsverket ett affärsverk inom transportsektorn med uppgift att *svara för sjöfartens säkerhet och framkomlighet*. Det är en omfattande uppgift. 95 % av Sveriges utrikeshandel går sjövägen! För oss som bor vid Öresund och som dagligen ser den intensiva sjötrafiken är betydelsen av lotsarnas arbete uppenbar. Bland Sjöfartsverkets ansvar finns också isbrytning, nog så aktuell denna vinter, sjötrafikinformation,

sjö- och flygräddning och sjökartläggning. Men nu är det Lotsverket och lotsarna som står i fokus.

Lite historik om hur lotsning på Råå fungerade förr får väl vi börja med. Jan Davidsson skrev i boken *Det gamla fiskeläget* att lotsning under 1800-talet ombesörjdes av tjänstvilliga fiskare och sjömän som hade egen båt, begreppet ”känd man” innebar ”lots på privat grund”. Tidigare hade man tänt eldar på stranden för att leda, eller missleda, båtar som sökte hamn. Strandgods efter förlista båtar tackade man inte nej till i hårda tider. Sin första fyr fick Råå för drygt 150 år sedan, samtidigt som Råå-ån fick sitt nuvarande utlopp.

I förra vårens Museitidningen kunde du läsa om Råå hamn 150 år och om Råås storhetstid under tidigt 1900-tal då Kopparverket var en stor och viktig aktör i vår hamn. Då blev kravet på organiserad och ansvarsfull assistans aktuellt.

1902 fick Råå egen lotsplats. Det var kapten Adolf Reinhold Andersson (Råwall), som tog initiativ och utverkade tillstånd för lotsplatsen. Namnen Råwall och Windfors skulle under mer än 50 år vara förknippade med lotsstationen vid vår hamn. Dygnet runt tjänstgjorde Råås lotsar, man var väl utrustad med starka båtar som även klarade bogsering. Idag svarar Helsingborgs hamn för bogsering medan lotsbåtarna tillhör Sjöfartsverket.

Vad gör då lotsen?

Det får vi förstås veta mera om på sommarens utställning, men jag vill veta nu! Jag ringer min granne *Fredrik Frisk*, sjökaptten och under nästan två decennier lots i Helsingborg och ber honom berätta. Jag vet att lotsbåten går ut och ”möter” men sen? Visar lotsbåten vägen in i hamn? Nej, det är INTE så det går till!

Av Fredrik får jag veta en hel del, bland annat att ankommande båtar måste be-

Lotsen går ombord. Undra på att smidighet är en kvalifikation till tjänsten som lots!

gära lotsning och det bör de göra i god tid. Fartygen är uppdelade i olika kategorier beroende på tonnage och last, vilket bestämmer om de ska ha lots och hur, de med farligt gods är förstas speciellt lotskrävande. Båtar som anlöper samma hamn kontinuerligt kan få klara sig utan lots.

Lotsbåten, bemannad med minst två båtmän, transporterar lotsen till det fartyg som beställt lotsning. Fartygets befäl har skyldighet att underlätta för lotsen att ta sig ombord på ett tryggt sätt. Det kan vara nog så besvärligt och till och med dramatiskt vid kraftig sjögång och stormigt väder. Tänk er själva: från fartyget sänks ner en lejdare som knappast är en stillastående trappa och den ska äntras lodrätt åtskilliga meter.

Det förklarar uppgifterna på Sjöfartsverkets hemsida att till kvalifikationerna för att bli lots krävs, utöver sjökaptensexamen och långvarig tjänst som befälhavare, både fysisk och psykisk smidighet! När lotsen väl kämpat sig ombord ska han/hon ta över och bestämma hur fartyget ska föras i hamn medan befälhavaren ombord fortfarande har ansvar för fartyget. Visst behövs smidigheten!

Hur omfattande kan en lotsning bli? Man har fasta hämtställen i Öresund och så lotsar man framför allt till hamnarna i Öresund; Helsingborg, Landskrona och Malmö, förklarade Fredrik Frisk men det var inte ovanligt att man lotsade till Köpenhamn och ner i Östersjön. En del fartyg ville ha lotsning upp i Östersjön så jag har lotsat upp till Stockholm. Jodå, jag har lotsat ner till Tyskland också. Hur man gör idag vet jag inte riktigt, påpekar Fredrik, men jag antar att Helsingborgs lotsar ofta lotsar ända upp i Östersjön.

Du som vill veta allt om lotsarnas verksamhet i nutid kommer förstas till Museet i sommar. Håll koll på vår hemsida, läs hd eller ring oss om tid för deras temahelg.

Sjöräddningssällskapet – alltid i tjänst

Det finns sjö- och flygräddning inom Sjöfartsverket organisation, vilken främst är inriktad på handelsflottan, passagerarfartyg och på marina båtar, men 70 procent av all sjöräddning i Sverige bedrivs av den ideella föreningen Sjöräddningssällskapet, och det är den som vi uppmärksammar och samarbetar med på sommarens utställning.

Sjöräddningssällskapet bildades för drygt hundra år sedan, 1907, och var redan från starten en ideell förening förverkligad av eldsjälur, vilka insåg vikten av snabb undsättning till sjöss, Fortfarande mer än hundra år senare är det eldsjälur och entusiaster som driver Sällskapet som ideell verksamhet. Föreningen har inga statliga bidrag utan finansieras av medlemsavgifter och donationer. De drygt 80 000 medlemmarna betalar 600 kr i årsavgift och det är främst ägare till fritidsbåtar, allt från kanoter och fiskebåtar till stora motorbåtar som är anslutna till Sjöräddningssällskapet. Även enskilda som vill stödja verksamheten och flera företag bidrar.

Råå-stationen

Längs den svenska kusten och i de större insjöarna finns sextiofyra lokala räddningsstationer, en finns i Råå hamn mitt emot Råå Museum och det är förstas den stationen som deltar i sommarens utställning och aktiviteter. Uppsyningsman *Jim Gustavsson* är en av 31 frivilliga sjöräddare som är knutna till Råå stationen, RS-Råå, och Jim förklarar gruppens uppdrag.

– Man kan säga att vi har två huvuduppdrag medlemservice och sjöräddningslarm. Medlemsavgiften är något av en försäkringspremie, den som får problem kan lita på att när vi larmas är vi snabbt på plats. Ofta handlar det om att bogsera en båt med motorhaveri eller en segelbåt som råkat i annat bekymmer till hamn. Det kan

Några av Rååstationens frivilliga sjöräddare utanför sin lokal. Stående fr v Jim Gustavsson, Simon Hallkvist, Sören Sava, Swen Wendrup, Ulf Göransson och Christofer Jahnke. Framför sitter Agneta Schang och Helen Damberg med Sjöräddningshundarna Wilma och Geena. Foto Lisa Wikstrand.

vara någon som skadat sig eller blivit sjuk ombord, tyvärr kan det också vara någon som festat lite väl mycket.

Den typen av uppdrag, att bogsera en haverist i hamn, är väl lite av basverksamheten, men ibland larmas vi till mera dramatiska aktioner. Vi är alltid beredda att rycka och har resurser även för att agera i hårt väder och i tuffa förhållanden.

Utryckning vid sjöräddningslarm är en uppgift vi delar med Kustbevakningen och lotsar i första hand. Men alla båtar som finns i närheten och har möjlighet att bistå ska ställa upp. Larmen kan gälla de mesta från barn på luftmadrasser som driver iväg, anrop om ”man över bord” eller ett handelsfartyg som behöver hjälp.

Ett exempel från i höstas är ganska klassiskt; en fiskebåt med två personer som fått maskinhaveri utanför Råås kust, båten kunde inte styras så man måste få snabb hjälp innan det blev mörk kväll. Vi

lämnade Råå hamn tio minuter efter att larmet gått med vår räddningsbåt Rescue Ulla-Karin, KBV 301 kvitterade också larmen och lämnade Helsingborg ungefär samtidigt. Kustbevakningens båt lyckades lokalisera fiskebåten och vi kunde snabbt ansluta, koppla båten och bogsera henne till Råå hamn.

Helgen 22 – 23 maj är det dags för Sjöräddningssällskapet att visa upp sina färdigheter i hamnen. Ni minns väl hur uppskattat deras deltagande var i vår hamnhelg förra sommaren inte minst för våra unga besökare som vi hoppas se många av under säsongens spännande aktiviteter. Håll koll på museets hemsida

www.raamuseum.se, där hittar du alla uppgifter om aktuella arrangemang, sidan uppdateras ständigt.

Stina Norling

Foto respektive utställare / myndighet

Så kunde det låta!

Nisses Råålexikon del 9

Detta är lektion nio så ert ordförråd bör vara ganska gott om ni läst på flitigt. Nils Pålsson, vår entusiastiske språkekvilibrist kämpar vidare och han tar gärna emot tips från museets medlemmar. Denna gång har några goda Rååord återfunnits i Jan Davidssons skrifter.

Bolsjer

Karameller.

Eda

Äta.

Ente

Inte.

Extemera

Hålla till godo.

Gnaven

Sur, lättretad.

Grånar

Skylar upp.

Hela jöved

Allesamman.

Hälla sej

Vila.

Jälla, jälldes

Acceptera, godtogs.

Kakalorum

Oväsen.

Kjelltringar

Småbarn som busar.

Kondemna

Upphöra med.

Lasasonkare

Lumphandlare.

Li

Smal väg.

Lipesill

Gråta för småsaker.

Mangla

Sakna.

Någa etter

Söka efter.

Omtrent

Cirka, där om kring.

Oppe frau

Något/n som kom t ex från Raus.

Puged

Trist väder.

Påda

Peta.

Pådrar

Småkokar, puttrar.

Sava (uttal saava)

Sova.

Ti still

Var tyst.

Nedslag på Öfvra Läget

En "äkta" Rååbo skulle säga att Råå består av Nedra och Öfvra Läget, Nedre är finast. Övre är störst. Vi andra tycker förstås att Tunnbyn, "andra sidan" om Rååvägen och bebyggelsen "över ån" också bör räknas, så var det inte förr, före inkorporeringen.

I förra Museitidningen uppmärksammade vi dem som bodde på Nedre Läget på 1930-talet, nu gör vi nedslag på två av Övre Lägets gator; den lilla Skepparegatan och den större Kaptensgatan.

Långgatan, Övre Lägets huvudgata och Matrosgatan får vänta på sin tur.

Nedre Läget, som Nils Pålsson guidade oss genom i höstas, omfattar husen och marken sydväst om Varvsgatan och ner till hamnen. Övre Läget var ett betydligt större område och räknas från norr om Varvsgatan, tidigare Salthoen, och upp längs Råå ån mot bron i sydöst, Rååvägen var gränsen österut och mot norr övergick Läget i Tunnbyn mellan Lübecksgatan och

Styrmansgatan ungefär där gamla Skeppargården fanns.

Långgatan var Lägets och samhällets huvudgata, men den och Matrosgatan får vi spara till nästa gång, annars det blir alldeles för många gamla intressanta Rååbor på en gång.

Nu gör vi vår vandring i Skepparegatan och i Kaptensgatan, tidigare Hamngatan.

Flygfoto med Nedre Läget nere tv och delar av Övre Läget.

Några av de många barnen på Skepparegatan ca 1900. Det fanns inte mindre än sex tvillingar på gatan! Obs möllan vid Råå Hotell!

Skepparegatan

Det var här på Skepparegatan de bodde; fiskarna, sjömännen och skepparna, det var de som gav gatan dess namn och de och deras familjer som satte sin prägel på denna smala gata där de flesta husen byggdes under 1800-talets andra hälft. Här bodde Olssons, Petterssons, Hanssons, Malmgrens, Jörgenssons, Assarssons... För drygt hundra år sedan var 68 barn med adress Skepparegatan inskrivna i Församlingsboken. Det blev många barn per hushåll och dessutom lär det ha funnits så många tvillingpar i husen att gatan kallades *Tvillingagatan*.

Johan Olsson, son till Ivan och barnbarn till tullare Johan Olsson och hans hustru Matilda, är uppvuxen i 7:an och *Iris Pråme*, vars hennes mor *Astrid* några år in på

1930-talet hade övertagit Gerda Nilsson Cométhius café på Skepparegatan 2, ska "visa" sin gata för oss.

Johan är född på tidigt 1920-tal och Iris är född 1930. Tillsammans lyckas de fylla de flesta husen med "kött och blod" så som de minns sin barndomstid där och så som de minns "de gamles" berättelser. Det visar sig att Iris är lite för ung för att helt dela Johans minnen av gatans alla kändisar. Hon har å andra sidan "hört" åtskilliga skrönor efter sina år på Lägena. Mor Astrids café och hembageri lockade många kunder och besökare, som gärna informerade om nyheter i kvarteren runt omkring, och åren på Patrullgatan, som granne till Nils Pålsson, har spätt på kunskaperna.

Innan vi börjar vår husesyn, dvs symboliskt tittar in i några av husen, är det viktigt

att påpeka att när de första husen byggdes var Salthoen, nuvarande Varvsgatan, vattenfylld och gräns mot Nedre Läget.

Sommartid var stanken från det stillastående vattnet påträngande, det var allt för lätt att göra sig av med en del hushållsavfall här. Inte förrän järnvägen skulle byggas fylldes Salhoen slutgiltigt igen. Då raserades Vallen och jordmassorna kom väl till pass, så det ska bli spännande att se vilka fynd som dyker upp när Varvsgatan ska åtgärdas.

I Dalgatan, dagens Jungmansgatan hade tidigare funnits ett avflöde från Råå-ån och där Batteritorget finns, fanns också ett utflöde till Sundet ungefär där badhuset ligger.

Husen, som byggdes vid Skepparegatans högra sida, de med jämna nummer, hade köksträdgård mot Salthoen, trädgårdar med härligt solläge vilket gav

goda förutsättningar för husbehovsodling. Höns, ankor och till och med en hushållsgris kunde få plats i de större trädgårdarna, så var det åtminstone förr hos skepparna Malmgren i nr 14 och Pettersson i nr 12.

Johan Olsson berättar att han som barn frågat sin farmor varför farföräldrarna inte låtit bygga sitt hus, nr 7, ut mot gatan, och att farmodern undrat – *vilken gata?* Där Blå Boden är, tyckte Johan – *där va´ingen gata då, där va´vann*, fick han till svar.

”Profilerna” på gatan

Det var gott om färgstarka personer på Skepparegatan, när Johan och Iris växte upp, den ena familjen efter den andra dyker upp i vårt samtal. Det blir många ”*minns du*” och ”*mor berättade*”...

– Alla familjer hade många barn, men de barnen var ju oftast betydligt äldre än Iris och jag, berättar Johan. I vårt grannhus, nr

I Skepparegatan 9 närmast tv bodde skeppare Nils Petter Olsson med hustru Kersti och nio barn.

9, bodde Nils Petter Olsson och hans hustru Kersti, de hade fått nio barn, den äldste sonen Janne var ju medelålders när jag var liten, honom minns jag väl mest för han var något av ett original. Man berättade att han som frälsningssoldat varit med Armén i Finland, och där hade han farit illa. Han bodde hos föräldrarna och bidrog till försörjning genom att tjära tak, men han tjärade sig själv lika mycket som taken.

Familjen var som de flesta andra på gatan verksamma inom frikyrkan. Nils Petter och Kersti hade varit djupt engagerade i Metodiströrelsen redan när de flyttade till sitt nybyggda hus på Skepparegatan, och de gamle berättade att innan Emanuelskyrkan byggdes samlades församlingsmedlemmar i deras hem till både söndagskola och vuxenträffar.

Kersti var känd för sitt goda hjärta. Luckan till garnvinden lämnades ofta olåst, och det kunde hända att någon som var "trött" av något skäl reste en stegen och klättrade upp och sedan sov gott bland garn och närdingar i stället för att gå hela vägen upp till halmen i hotellets stall, ett annat klassiskt tillhåll för den som behövde sömn. Nils Petter var skeppare och lär ha varit en flitig arbetskarl, skuta och hus vårdade han och så sydde han kläder till sig och sönerna.

Efter Olssons in i gatan bodde Fredrik och Malin Sörensson, åtta barn bidrog de

med. Fredrik var skeppare, son till Sören Jönsson, en man som alla kunde berätta skrönor om. Det sades att han tjänat bra med pengar på "lurendrejeri" och att han fått en penningbelöning av ryske tsaren då han varit med och räddat besättningen på en åländsk fyrmastbark, som förliste utanför Råå 1872, då en fruktansvärd orkan drog fram över Sydsverige. Fanns det vrakgods eller något annat spännande i hans källare, man undrade ju? Sören sades också "snapsa" en hel del men han lyckades motstå alla religiösa grannars försök till omvändelse. Å andra sidan var han Råås äldsta innevånare, när han dog 1927, nittiosju år gammal.

I huset längst upp på vår sida bodde sjökaptenen och redaren Jonas Olsson, han blev grundaren till det som med barnens hjälp skulle bli Jonassons Rederier, en maktfaktor i sjöfartens Råå.

Kaptener och fiskare

Nu är det dags för Iris Pråme att berätta om sin sida av gatan och givetvis börjar vi med caféet på hörnan. Mitt emot det berömda och ståtliga hus som vi känner som Blå Boden.

Huset var byggt av skepparen Anders Persson och där startade hans driftiga hustru Gerda café, det skulle få namnet Cométens efter Anders galeas Cometen. Så småningom bytte familjen namn till

COMÉTHS CAFÉ

Skepparegatan 2 (mitt emot badhuset)

Intill badstranden. Servering av alla slags **bakverk**.
Smörgåsar, thé, choklad, kaffe, mjölk
serveras såväl på stranden som i trädgården.

Hörnan Skepparegatan - Batteritorget: Iris och hennes syster Ann-Stina utanför mor Astrids Café och hembageri. Iris har gett oss bilden.

Cométhius. Gerda var känd som en barsk men duktig och arbetsam dam. Det berättades att när det inte passade så körde hon kunderna på dörren.

– Mor var nog betydligt mera vänlig mot kunderna och hon tyckte om unga människor, som alltid var välkomna, berättar Iris. Jag minns mest beredskaps-tiden då det alltid var välfyllt med unga hungriga inkallade män till stor glädje för flickorna som arbetade hos mor. Det var nog med att tunga draperier skulle hänga

framför dörr och fönster så att inget ljus skulle synas när man kom och gick. Caféet var också mötesplats för både fack-förening och andra grupper. De flesta var ju trångbodda och man gick gärna på lokal för att träffas. Dessutom var mors kakor fantastiskt goda.

Och så var det ”pojarna” som kom på lördagseftermiddagen och beställde sockerdricka och satte sig i ”vita rummet” där det var lite avskilt. Mor misstänkte nog att de hade något med sig att blanda

ut sockerdrickan med, men så länge det var lugnt lät hon dem hållas. Hon nöjde sig med att förmanande säga, *nu tar ni det lugnt pojkar!*

Mor fick veta mycket av ”fruarna” i gatan, alla kände alla och höll koll på varandra, Man visste vems barn som var duktiga eller ”ställde till det” och man visste vilka män som tittade djupt i buteljen och vilka som man inte alltid jublade över när de kom hem från sjön.

En som jag minns väl var Truls, som arbetade hos Toffelmakaren. Han kom varje morgon med händerna i byxfickorna och med sin väl använda termos under armen, den skulle fyllas med kaffe. En dag diskade någon i köket den ren innan hon fyllde på nytt kaffe men då blev han jättearg. Man sa att han inte tog händerna ur fickorna förrän han kom fram till sin arbetsplats. Och så gick han förstås alltid i tofflor. En vinterdag när Truls lämnat kaffet med kaffetermosen under armen halkade han och föll, men mor hävdade att han efter visst besvär lyckades resa sig upp utan att ta händerna till hjälp.

Bröderna Petterssons ”kaptenshus”

– Johan Pettersson minns jag väl, brodern Adolf dog långt innan vi kom till Skepparegatan. Mor berättade gärna om de barnrika familjerna Pettersson, en av familjerna hade fått åtta den andra sju barn och i båda familjerna fanns ett tvillingpar. Själv minns jag mest Ester Pettersson och hennes syster Alma, en annan syster, Klara mor till Jan Davidsson, hade redan flyttat till Mellangatan. Ester Pettersson hade trikså-, garn- och manufakturaffär i hörnet Rååvägen/Lübecksgatan, jag gillade inte att gå dit när jag var flicka för man blev alltid utfrågad av ”tanterna”, som var nyfikna på allt och alla, tyckte vi då.

Kaptenerna Pettersson var väl kända för sin duglighet och för sitt aktiva deltagande

i Metodiskförsamlingen, man sa´ att de kunde bibeln utantill. Mina föräldrar var ju mera i ålder med deras barn än med bröderna som flyttat hit och låtit bygga sitt dubbelhus nr 10 och 12 redan i slutet av 1800-talet. Huset är olikt det andra i gatan och tittar man på huset från Varvgatan är det väldigt tydligt. Men det är klart nu börjar alla husen bli så fina.

Sen var det ju Malmgrens. Kaptен själv, Lars Malmgren var väl känd för att vara en hård herre, men duktig. Han hade, som de flesta skeppare och kaptener, börjat som liten pojke till sjöss och med arbete och sparsamhet och kanske med hjälp av fadern möbelsnickare Malmgren på Patrullgatan, köpt sin första skuta redan innan han fyllt trettio Han skulle köpa flera och blev så småningom både befälhavare och redare. Huset på Skepparegatan byggdes omkring 1895 och han flyttade hit med hustrun Cecilia. Han blev jättegammal, minns Iris, inte hundra men nästan nittio i alla fall. Eller så var det bara det att när man själv var ung tyckte man att en sjuttioåring var lastgammal, idag är det rena ungdomen!

Roselians, moster Hedvig och Petrus

– Moster Hedvig får du inte glömma, påpekar Johan. Henne minns inte jag, säger Iris, det måste ha varit före min tid i gatan.

”Moster Hedvig” kallades så av alla barn, man sa´ sällan tant på den tiden, utan alla var ”moster”. Hon var syster till fiskaren Roselian Jörgensens hustru Albertina och hade sin pyttelilla ”forretning”, så kallar Jan Davidsson den, alltså en liten speceriaffär, i Roselians hus. Priserna var låga, sortimentet smal, affären var öppen när det kom kunder. Hon hade arbetat som biträde i Föreningen vid hamnen och där var man känd för oortodoxa öppettider. Bland barnen var hon mest känd för sina karamellstrutar.

Bodil Holmqvist ingick i museets kvinnogrupp som på 1990-talet forskade om kvinnor på Råå, och hon har berättat i en Museitidning att till ”moster Hedvig” gick barnen med utskrivna skolböcker, hon gjorde strutar av sidorna och som tack fick man en kola eller knäck.

Sista huset på Skepparegatan var sjökaptan Sven Assarssons, han tillhörde den gamla flitiga stammen av sjömän, som genom idogt arbete skapade välstånd för sig och sin familj. Han blev både befälhavare och framgångsrik redare. Efter hans död såldes huset till Lilly och Petrus Mattson, som flyttade hit med sin dotter Birgit, då åtta månader. Petrus var uppvuxen på gränsen till Tunnsbyn men han och Lilly hade hyrt på Nedre Läget och när Assarssonska huset blev till salu köpte de det och flyttade till Övre Läget. Det blev lika nära

till fiskebåten. Här på Skepparegatan 20 stannade familjen och här bor dotter och svärson än idag.

Nils Pålsson brukar hävda att Petrus Mattsson var den kunnigaste fiskaren på Råå. Jo, det har Johan och Iris också hört. Man sa´ att han alltid visste var det bästa fångsterna väntade.

– Men vi får inte glömma ”gubben Ziebolt” han med guldringar i öronen, påminner Johan oss om. Jag kan se honom framför mig fortfarande, när han kom gående i vår gata, han såg ut som Hemingway. Med de stora guldringarna i öronen och nerdragen hatt, det var en märklig syn. Man brukar berätta att när någon frågade om det inte var hög tid för honom att gifta sig så svarade han: *va ska ja me en gammal stolla, mina öronringar vill jag säl (själv) behålla...*

Sven Petters li (nedre delen av Kaptensgatan). Kerstin Jönssons hus är nr 2 från höger.

Kooperativet Svea (till vänster med markiserna). Bilden från ca 1918.

Kaptensgatans storheter

Dags att byta adress, dags för Kaptensgatan och för Kerstin Jönsson i 4:an att berätta om sin gatas märkvärdigheter. Allt minns hon inte själv, men eftersom familjen bott här sedan hennes farfars fars dagar så har hon kunskapskällor att ösa ur. Familjehuset är byggt 1859 och gatan var redan då huvudled från Storgatan med till hamnen, här var det liv och rörelse, allt som skulle till hamnen forslades ner för Hamngatan, som den hette fram till 1918. Till och med de båtar som byggdes på Sven Petter Nilssons båtvarv, där dagens bankhus ligger. Nedre del av gatan kallades i folkmun *Sven Petters li*, efter henens farfars far.

Längst upp på gatan, där vårt bibliotek finns, fanns det berömda Wårdshuset! Det har ni fått läsa om många gånger, inte minst i denna tidning, så både det och hotellet hoppar vi över. Bara en väsentlig fråga om detta hus ställer jag till Kerstin: – *Systembolaget?* Hur var det nu med det? I dessa dagar är frågan extra aktuell. Och Kerstin som också varit med i Museets forskande kvinnogrupper vet exakt.

1904 startades Råå Spritförsäljnings ab i ”festsalen” och man hade utskänkning i en del av Råå Hotell. 1935 öppnades spritbutik som sorterade under Utminuterings- och Utskänknings Ab, vilket gick ihop med Systembolaget i Helsingborg. 1955 blev det Nya Systembolaget och 1 maj 1961 stängdes det. Så nu alla Rååbor vet ni att det är nästan 50 år sedan vi kunde handla ”på egen grund”.

Kerstin minns den tiden med ringa förtjusning. De som tog spårvagnen till Råå för att uppsöka butiken gick Kaptensgatan upp, många ville testa buteljerna på plats och många avbördade sig också resultatet av klunkandet i en smatt strax ovanför Kerstins hem.

Lindskogs Frisersalong, tidigare Sonesons, fanns en bit längre ned i gatan. Här kunde både herrar och barn bli klippta, 1942 sålde Lindskog till Ljungkvist. Far gick nog dit, men jag slapp, Sven min bror låg väl närmare till för ett besök.

Kooperativet Svea

Nu går vi över gatan till det brunröda tegelhuset. Affären Svea blomstrade under

några decennier kring 1900-talets mitt. Dess historia är intressant. Kooperativa Föreningen hade köpt ett litet hus med ganska stor tomt 1916, det revs och här byggdes "Svea, Kooperativ nr 13". Huset lär ha byggts enligt samma ritningar som flera andra Sveor i Helsingborg och det var färdigt 1917. Men 1:a världskriget pågick i stora delar av Europa och det var samhällsekonomiskt tunga år även för Sverige. Det fanns ingen uppbyggd organisation för hur mat skulle distribueras ut i handeln framför allt inte till städer och större samhälle, idag skulle vi säga bristande logistik. Den mat som lantbruket producerade nådde bara till en liten del av stadsbefolkningen. Det var ransonering på allt. Mjök fick man inte tag på. Köttbristen var svår, inte konstigt att det fanns hönor och kaniner i trädgårdarna. Det var, som när vi för ett antal år sedan, såg bilder från tomma affärsdiskar i Sovjetunionen.

Svea kunde inte öppnas som det var

tänkt. Bristen på mat gjorde att här öppnades i stället Nya Livsmedelsnämnden och här delades det ut "pantofflor och rabbor till behövande".

Så står det i Kerstins papper.

Kaptensgatan 10

Det här är i sanning ett hus med historia, och det finns åtskilligt att läsa om det. 1946 när Nordiska Museets *Ruth Liedgren* gjorde sin inventering på Råå gjorde hon en ordentlig genomgång av huset som det såg ut då och berättade om husets historia. Jan Davidsson har skrivit om det och om de familjer som bott där och *Eva Lena Ryding*, femte generationen som bor i 10:an och var med i museets Kvinnogrupp på 1990-talet har berättat om kvinnorna i familjen i skriften *Kvinna på Råå*.

Selma Möller minns jag väl, berättar Kerstin, hon var snäll och tjock tyckte vi. Och vi tyckte förstås att hon var jättegammal, hon var född 1875, så idag hade man

Kaptensgatan 10. Bilden är från sekelskiftet och vi gissar att de stiliga unga damerna är systrarna Selma och Nanny Möller. Damen längst t.h. är troligen mostern Christina Jönsdotter.

väl inte tyckt att det var speciellt gammalt. Men som barn tyckte man ju det. Jag minns inte riktigt när hon försvann här ifrån och Eva Lenas familj flyttade hit, Eva Lena är sondotter till Selmas syster Nanny. Så det är åtskilliga generationer som levt i det huset, byggt 1838 eller 39.

Far berättade gärna om huset som ursprungligen var bondgård, med stall och logar där nu nr 8 och 6 finns. Och så ingick den berömda "holländaren" i ägorna, men den och dess dramatiska historia är ett kapitel för sig. Låt oss bara med förtjusning notera att dagens ägare av Magasinet, vilket klarade sig från den förödande branden 1909, markerat platsen med det återfunna och uppställda kvarhjulet plus information om den gamla möllan.

Petter Möller var sjökaptan och var befälhavare på det imponerande barkskeppet Veritas, han blev ingift till gården kan man säga, hans hustru Bengt var dotter till Hans Persson som delat det stora området Råå nr 2 med sin bror Petter redan 1843. Petter och Bengta fick fem barn, fyra levde till vuxen ålder. Bengta dog tidigt när de yngsta flickorna knappt nått skolåldern. Familjen splittrades och fadern stannade till sjöss i tio år efter hustruns död. Han kom tillbaka först på äldre dar och omtalades då, enligt min far, berättar Kerstin, som "gamle kaptan som gärna satt i Allén och tittade ut över Sundet". Eva Lena Rydings artikel i vårt artikelhäfte Kvinna på Råå, är spännande läsning. Hon berättar också om huset och om tidigare generationer.

Kaptensgatan 4, 6 och 8

Hur var det med era hus då? Vad har de för historia? Vårt är äldst, berättar Kerstin. Kaptensgatan tio sträckte sig ju ursprungligen ända ner till vår tomtgräns. Så får man tänka på att när husen byggdes var det odlings- och betesmark ner till Skep-

paregatan. Det var ju ganska vattensjuka områden med vattenflöde i nuvarande Jungmansgatan. Det var väl knappast någon brusande flod, men att bygga bostadshus där var det inte tal om förrän senare.

Farfars far Sven Petter Jönsson lät bygga huset 1859, sedan har farfar Jöns Svensson och far Sven Jönsson bott här med sina familjer och så nu jag. Jodå min bror heter Sven.

I nr sex bodde Betty och Nils Olsson, när jag var barn. Det var också något av ett släkthus, byggt 1890. 1947 flyttade dottern Stina och hennes man Valdemar hit och det var ju trevligt. Min mor och Stina hade varit bästa vänner sedan barndomen och nu blev de grannar och fortfarande "bästisar". Deras dotter Bodil är ju några år yngre än jag men vi lekte ofta på sommaren och hon hade alltid varit mycket hos sina morföräldrar. Och sedan många år har vi ju båda varit engagerade i museets verksamheter.

Nummer åtta är det yngsta huset, där växte Lilly Andersson upp. Hon är ju lite äldre än Bodil och jag och hon arbetade på Resia. Det tyckte vi var väldigt märkvärdigt och så var hon ju så stilig. Lilly och hennes familj var djupt engagerade i Evangeliska Fosterlands Stiftelsen som hade och har sin verksamhet tvärs över Kaptensgatan. De fick ju vår uppmärksamhet förra våren.

Här får vi sätta punkt för Kaptensgatan och Skepparegatan. Det finns mycket kvar att berätta om människorna och husen. Det skulle vara roligt om du, som själv var växt upp på gamla Råå vill berätta för oss om egna minnen eller sådant som äldre generationer berättat. Skriv ner, eller kom och berätta. Har du bilder som du vet vad och vilka de visar lånar vi gärna och skannar in till den databank vi nu bygger upp.

Stina Norling

Foto museets arkiv

Votivskepp - till tack och lov

Symbolstarka gåvor för att blidka eller tacka gudarna är en urgammal tradition som finns inom många kulturer. Votivgåvor eller löftesgåvor kan vara av olika slag, men i ett samhälle som vårt, starkt knutet till havet är skeppet ett givet val. Fem votivskepp finns i kyrkor och frikyrkolokaler inom vår församling. Tills nyligen var de sex. Vi tittar lite närmare på dem.

Äldst är kyrkskeppet "Diana" i Raus kyrka, men störst är fullriggaren "Ebeneser" i Missionshuset. Ålder har företrädare i en museitidning så vi börjar med skeppet i vår vackra medeltida kyrka med anor från 1100-talet. Den tidigaste kyrkobyggnaden var ett långhus med lågt tak och absid byggd i romansk stil, ni minns väl från skolan – rundade bågar romanskt, spetsi-

ga gotiskt -! De gamla kalkmålningarna tillkom under 1400-talets senare del men övermålades vid tiden för reformationen. 1600-talet innebar rejäl om- och tillbyggnad och då, medan Skåne ännu var danskt, fick kyrkan många av sina utsökta inventarier; den praktfulla predikstolen, altaruppsatsen och flera föremål som malmljusstakar och silverkalkar. Men nu

Det fullriggade skeppet i Raus kyrka köptes av församlingen 1831, det var inte nybyggt utan renoverades för en större summa än vad det köptes in för. Foto Sven Wittgren.

Skeppsbyggmästare Frans Gustafsson är mannen bakom denna havets skönhet, bark-skeppet "Sigyn", som sedan 1974 hänger i Allhelgonakyrkan. Foto Sven Wittgren.

var det votivskeppet det skulle handla om. Det är alldeles för lätt att försjunka i vår traditionstyngda kyrkas historia.

Det fregattacklade skeppet kallar Jan Davidsson ett "Columbusskepp", Hon mäter 67 cm inklusive galjon, hon har tre master och fyra rår på varje mast samt en under bogsprötet. I boken om Raus, Välluv och Bårslövs kyrkor noterar Torsten Mårtensson att i akterspegeln står namnet Diana och att galjonsbilden visar ett kvinnohuvud, ett manshuvud hävdar Jan Davidsson.

Skeppet är daterat till tidigt 1800-tal, det köptes in år 1831 för 17 rdr banco och reparerades för 29 rdr b:o året därpå, enligt räkning. Vem som tillverkat skeppet vet man inte, men församlingen tycks ha samlat in pengar till köpet. Diana är alltså inte ett votivskepp i bemärkelsen

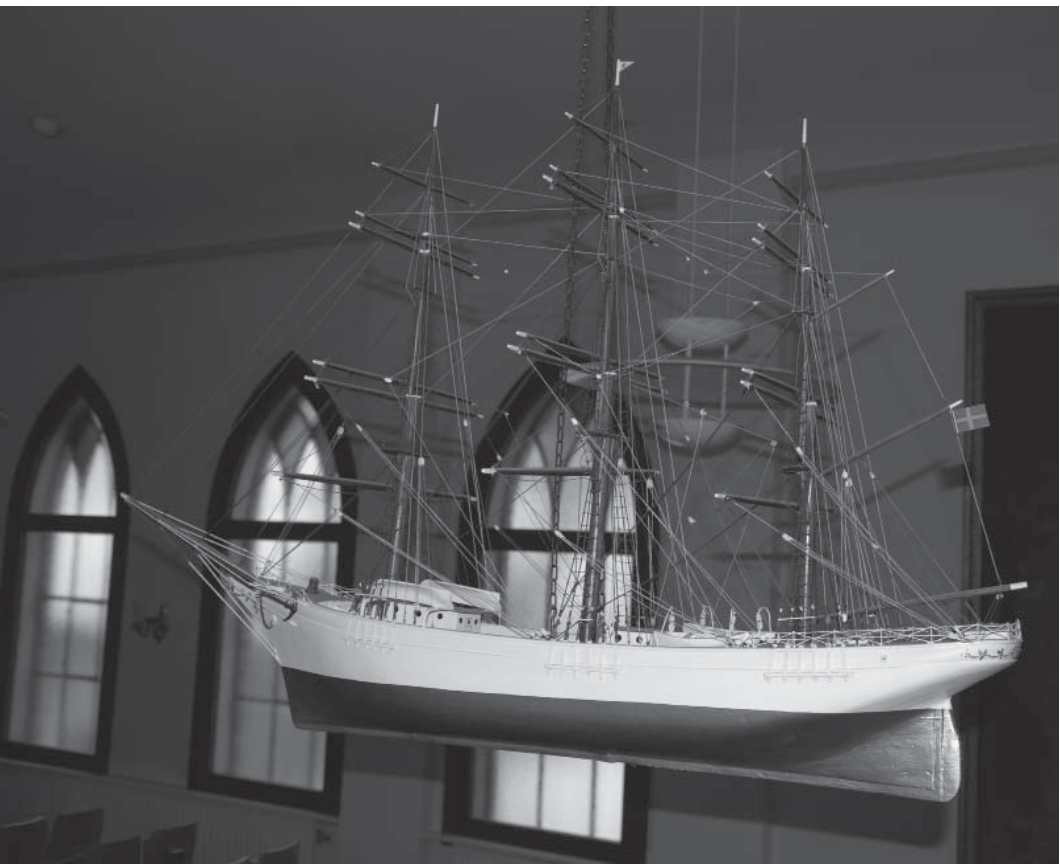
att någon skänkt det som tack för räddning eller som en löftesgåva för framtida skydd. Hon är en gåva från en församling där många hade anknytning till havet.

Kyrkans glas ljuskrona i senbarock är däremot en votivgåva, men det är en annan historia.

Sigyn i Allhelgonakyrkan

Yngst i samlingen av kyrkskepp på Råå är Allhelgonakyrkans barkskepp "Sigyn". Här talar vi om ett fartyg som seglat för Råå medan samhället fortfarande var en "sjömagt" att räkna med. Hon seglade för Råå åren 1918 till 1927, då omriggad till skonertskepp.

"Skeppsbyggmästare Frans Gustafsson lade sin själ i den utsökta modellen av Nordens vackraste skonertskepp". Så beskrev Jan Davidsson modellen av Sigyn.

Praktfull är hon, fullriggaren "Ebeneser", där hon svävar i rymden under taket i det ljusa Missionshuset. Modellen är gjord av fiskaren och konstnären Anders Petter Persson och hon nådde "hamn" här redan i början av 1920-talet. Foto Sigvard Windfors.

Förebilden Sigyn sjösattes i Göteborg redan 1887 och ligger i Åbo sedan 1939 och lär vara det äldsta bevarade träfartyg i världen som i fraktfart krossat haven, får vi också veta av Davidsson. 1934 intog hon sin plats i Allhelgonakyrkan.

Du som brukar besöka vårt museum vet att en rekonstruktion av Sigyns kaptenshytt finns vid "Repslagargatan" på entréplan. Den är byggd efter originalritning. Har du missat det? Titta noga nästa gång.

Ebeneser i EFS-kyrkan

Fullriggaren "Ebeneser" är praktfull där hon seglar i luften under Stora salens välvda tak i Råå Missionshus. Hon mäter 130 cm inklusive bogspröt hennes vatten-

linje längd är 95 cm i sanning en imponerande syn. Hon har inte någon förebild i ett verkligt fartyg, det fanns en jaktriggad Ebeneser på Råå under sent 1800-tal, men här talar vi om andra dimensioner.

Jan Davidsson beskrivet detaljerat och entusiastiskt det fullriggade skeppet i sin bok "På Rååseglarnas tid"; det massiva skrovet, de rena linjerna, de väl valda färgerna, masterna med sina rår och så vidare. Det är en njutning att ta del av hans kärleksfulla och kunniga genomgång av denna skönhet.

Nuvarande Missionshuset byggdes 1903, en församling hade bildats 1889 och redan tidigare hade blivande församlingsbor varit aktiva inom EFS.(Musei-

tidningen nr 1/2009). Missionsföreningen lockade många sjömäns och fiskares familjer och i ett samhälle som Råå där havet ”gav och tog” handlade mycket om närande fångster och framgångsrika seglatser men också om förlust av familjefäder och unga söner. Att avge löfte och be om skydd från högre makt var naturligt för många Rååbor med anknytning till sjön.

Anders Petter Persson, den på Råå välkände konstutövande fiskaren, byggde Ebeneser och skänkte henne i början av

1920-talet till Missionshuset. A P Persson hade på nära håll upplevt havets ap- tit på fiskare och sjömän och kunde ett votivskepp påminna församlingen om sina löften och förpliktelser och därmed få vår herre på bättre humör, så bidrog han gärna. Hans arbete blev uppskattat av sjöfarare som i tidigt 1900-tal hade sin andliga hemvist i Missionshuset, men om den yngre generationen skänker den vackra fullriggare mer än förströdd upp- märksamhet, är tveksamt, påpekade Jan Davidsson redan för tjugo år sedan.

Anders Petter Persson var fiskare med stor erfarenhet av stormiga och dramatiska up- plevelser till havs. Som konstnär skildrade han gärna den miljön. Hans konstnärliga produktion omfattade såväl arbeten i lera som i trä, oftast figurer knutna till fisket. Anders Petter Persson var en varm frikyrkövän och tre ”kyrkskepp” av hans hand finns på Råå; ”Ebeneser” i Missionshuset, ”Betel” i Missionsförbundets kyrka Betel och ”Hanna Ouchterlony” i Frälsningsarméns lokal. Foto museets arkiv.

Men nu är det dags att betrakta henne med förnyat intresse, hennes symbolvärde är stort.

Betel i Betelkyrkan

Församlingen i Svenska Missionsförbundets Betelkyrka på Råå kan glädja sig åt ett ståtligt votivskepp. Skeppet "Betel" är även det ett bygge av Anders Petter Persson.

Betelkyrkan med sin starka knytning till sjömansmissionen invigdes 1885 och kyrkan försågs med ett votivskepp tillverkat av Johan Otterberg, sjömansmissionär och stark kraft i församlingen. Alldeles i slutet på 1930-talet påbörjade Anders Petter Persson det nya kyrkskeppet som skulle påminna missionsförbundets medlemmar om förpliktelse och tacksamhet när man samlades till gudstjänst och samkväm. Betel är ett vackert fullriggat skepp och när hon var klar för sin "jungfruresa" från konstnärens hem på Ostindiegatan lastades hon på en släde och drogs på den till sin plats på Styrmansgatan. I sjuttio år har hon funnits i kyrkan.

Hanna Ouchterlony i Frälsningsarmén

Frälsningsarméns kår på Råå bildades 1889, och i tid till jubileet sextio år senare kunde vår flitige skeppsbyggare Anders Petter Persson överlämna sitt sista skepp, som blev färdigt kort före hans bortgång. A P Persson var varm vän av armén och besökte ofta deras möten. Han hade fått en liten påstötning om att Armén gärna ville pryda sin lokal med ett skepp som skulle påminna om förankringen till fiskare och sjömän vårt gamla samhälle.

Det blev ytterligare en fullriggare, denna gång med det respektingivande namnet "Hanna Ouchterlony". Undrar ni över namnet? Hanna Ouchterlony var grundare av Frälsningsarmén i Sverige och dess ledare mellan åren 1882 och 1892. Hon

levde 1828 till 1924 och var en hängiven kraft som på kort tid lyckades etablera Armén i Sverige och i Norge.

Emanuel

Det sjätte votivskeppet "Emanuel" fanns i Emanuelskyrkan. Det var en fyrmastad bark, byggd på tidigt 1900-tal av Nils Olof Olofsson på Råå.

Vill du se kyrkskeppen?

Du är förstås alltid välkommen som besökare när våra kyrkor och frikyrkolokaler har sina gudstjänster och möten. Tider anges i Helsingborgs Dagblad varje fredag.

Specialvisning i Raus kyrka blir det på Kristi himmelfärds dag, den 13 maj för medlemmar i Råå Museiförening (även andra intresserade är välkomna). Den dagen är av tradition en speciell dag i kyrkoåret. Raus församling tar då initiativ till gemensamma aktiviteter; frukostsamlings, vandring i dalen och högmässa.

Efter mässan har Birgitta Wiklund lovat att göra en specialvisning av vår gamla kyrka, men kom gärna till mässan klockan 10.00 så är du redan på plats. Kommer du till Råå i sommar? Då är Raus kyrka så kallad Vägkyrka och har generösa öppettider. Ring församlingen och fråga om tider för guidning.

Missionshuset hälsar gärna Råå Museums medlemmar, och andra intresserade, välkomna till församlingens ståtliga EFS-kyrka. Tider för gudstjänst och sammankomster finner du i Helsingborgs dagblad varje fredag eller på EFS: Råå hemsida. Du kan ringa Sigvard Windfors om andra besökstider, telefon 042-26 03 62, han berättar gärna om votivskeppet Ebeneser och om Missionsföreningens traditionella förankring i vårt samhälle.

Stina Norling

Årsredovisning

RESULTATRÄKNING FÖR INKOMSTÅRET 2009

INTÄKTER	<u>2008</u>	<u>2009</u>
Medlemsavgifter	55.150,00	52.650,00
Entréavgifter	52.769,00	73.550,00
Entréavgifter grupper, guidning	29.260,00	31.950,00
Försäljning böcker, kort etc.	28.470,00	42.790,00
Försäljning Rååfilm	3.750,00	4.450,00
Försäljning kaffe, lotterier etc	16.565,00	27.617,75
Försäljning inventarier	650,00	
Bidrag medlemstidningen	20.400,00	23.600,00
Bidrag Hbg kommun	100.000,00	100.000,00
Övriga ersättningar och bidrag	<u>4.390,00</u>	<u>1.452,75</u>
SUMMA INTÄKTER	311.405,00	358.060,50
KOSTNADER		
Aktivitetskostnader	27.276,99	25.265,50
Inköp av varor för försäljning	24.894,20	31.604,15
Förbrukningsmaterial, inventarieunderhåll	<u>5.746,50</u>	<u>3.101,50</u>
	57.917,69	59.971,15
<u>Administrationskostnader</u>		
Kontorsmaterial, porto, telefon etc	18.799,06	22.820,25
Medlemstidningen inkl. värvningsaktivitet	42.479,50	39.765,00
Representation, uppvaktningar	3.128,00	3.528,00
Marknadsföring, informationsmaterial	39.067,50	37.747,75
Utställningar	4.814,00	50.938,50
Föreningsavgifter, utbildning	<u>1.450,00</u>	<u>1.500,00</u>
	109.738,06	156.299,50
<u>Driftskostnad för fastigheten</u>		
Tomtarrende	8.954,00	9.100,00
El, vatten och avlopp	43.272,00	51.248,00
Larmkostnader	36.678,00	31.737,00
Försäkringspremier	16.893,00	21.041,00
Underhåll o komplettering av inredning	<u>21.164,00</u>	<u>14.327,90</u>
	126.961,00	127.453,90
SUMMA KOSTNADER	- 294.616,75	- 343.724,55
RESULTAT FÖRE AVSKRIVN O FINANSPOSTER	16.788,25	14.335,95
Årets avskrivningar	- <u>221.633,00</u>	- <u>228.800,00</u>
RESULTAT EFTER AVSKRIVN O FINANSPOSTER	- 204.844,75	- 214.464,05
<u>Finansiella kostnader och intäkter</u>		
Ränteintäkter, reavinster	38.079,60	8.485,37
Räntekostnader och bankavgifter	- 6.066,42	- 2.838,00
Under året erhållna donationer och bidrag	179.239,90	15.454,69
1000 - klubben	<u>3.000,00</u>	<u>2.000,00</u>
	214.253,18	23.102,06
ÅRETS RESULTAT	9.408,43	- 191.361,99

BALANSRÄKNING PER 2009-12-31

TILLGÅNGAR	<u>2008</u>	<u>2009</u>
<u>Anläggningstillgångar</u>		
Byggnader	3.733.544,00	3.733.544,00
Byggnader, motorhall	1.160.823,50	1.160.823,50
Byggnadsinredningar	830.336,00	724.486,00
Datoranläggning	0,00	0,00
Larm- och åskledaranläggning	<u>33.959,00</u>	<u>36.055,00</u>
	5.758.662,50	5.654.908,50
<u>Omsättningstillgångar</u>		
Kontantkassor	16.510,50	12.648,00
Bankmedel	352.807,55	285.108,20
Värdepappersfonder, aktier	1.131.788,25	1.130.607,80
Förutbetalda kostnader	<u>5.053,00</u>	<u>8.961,00</u>
	1.506.159,30	1.437.325,00
<u>Donationsmedel</u>		
Ruben Rausing's legat	<u>294.156,00</u>	<u>303.585,31</u>
	294.156,00	303.585,31
SUMMA TILLGÅNGAR	7.558.977,80	7.395.818,81
SKULDER OCH EGET KAPITAL		
<u>Kortfristiga skulder</u>		
Förutbetalda intäkter/upplupna kostnader	<u>45.150,00</u>	<u>73.353,00</u>
	45.150,00	73.353,00
<u>Eget kapital</u>		
Ingående behållning	7.504.419,37	7.513.827,80
Årets resultat	<u>9.408,43</u>	<u>- 191.391,99</u>
	7.513.827,80	7.322.465,81
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	7.558.977,80	7.395.818,81

Vaktstyrkan

Pigg på trevligt uppdrag?

Vi behöver utökning av vaktstyrkan för att hålla museet öppet.

Sökes: medlemmar med intresse för museet. Du ingår i en grupp glada entusiaster. Kom till årets "kick-off" - första mötet **tisdagen den 6 april kl 19** så berättar vi mer!

Ring gärna **Ingrid Högberg** tel **26 04 09** eller prata med någon av oss om du har frågor.

Lena Magnemark, Elisabeth Råborg, Anna Åström

INFO-SIDAN

Koll på Läget är tema för säsongens lite annorlunda utställning som vi hoppas ska locka er alla till många upplevelserika besök på vårt Museum från säsongsinvigningen den 1 maj och långt ut på hösten.

Tullen, Kustbevakningen, lotsarna och Sjöräddnings-sällskapet kommer att finnas på plats på olika sätt. Detta är en utställning i nutid! Alla fyra visar vad de kan och vilka resurser de har!

Öppettider 2010

13 januari – 28 april: onsdag 17–19

1 maj – 23 juni: onsdag 17 – 20

lör-, sön-, och helgdag 13 – 17

27 juni – 15 augusti: onsdag 13 – 20

tisdag, torsdag – söndag 13 – 17

18 augusti – 29 september: onsdag 17 – 20

lördag – söndag 13 – 17

6 oktober – 8 december: onsdag 17 – 19

Entré 40:- för vuxna med max 3 barn under 12 år. 30 kr för unga under 20 år och för studerande med CSN-kort. Skolklasser från Helsingborgs kommun har specialavtal.

Guidning för skolklasser, tidsbeställning hos Mona Green 042-20 43 44 eller e-post.

Guidade visningar för grupper tidsbeställs hos Siv Olsson 042-26 26 88 eller e-post.

Råå Museum för fiske och sjöfart

Hamnplan, 252 70 Råå

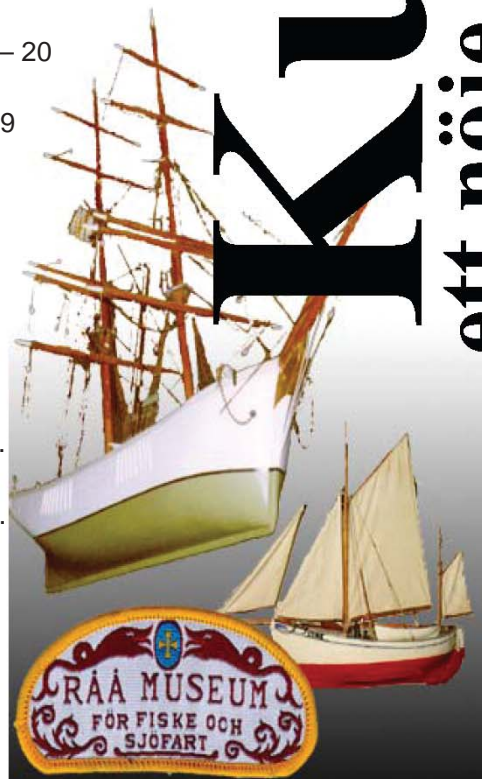
Tel 042-261131

Bankgiro 5601-4681

E-post info@raamuseum.se

Web www.raamuseum.se

Kultur ett nöje och ett måste

MUSEITIDNINGEN

Redaktör: Stina Norling, Mellangatan 2, 25270 Råå. Tel 042-26 03 56.

Redigering: Cal Åström

Kallelse till årsmöte

Dags för årsmöte i Raus församlingsgård med ingång från Kielergatan

Tisdagen den 23 mars kl 19.00

Efter årsmötesförhandlingar, rapporter och information serverar vi, som alltid, kaffe och något gott att äta. Och sedan blir det föredrag. 30:-, inklusive förtäring. Lotterier och loppisbord.

Kvällens föredrag:

Sjösäkerheten i Öresund

Det här kommer att bli en intressant aften, inte minst för oss med närhet till Öresund. För vad är det som händer därute? Kvällens föredragshållare, sjökaptan **Anders Alestam**, lämnade sin befälstjänst i handelsflottan och blev lots inom Sjöfartsverket 1995, idag är hans imponerande titel; Sjötrafikområdeschef för Sydkustens sjötrafikområde. Det skapar förväntningar!